

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

3 vtrum circa operationes sit vna ta[n]tum virtus moralis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72759)

operans afficiatur ad ipsas. Secundum est, quod uirtutes morales omnes sunt circa uirtutes scilicet, & operationes: sed differentia est, quia aliqua principaliter operationes, aliqua principaliter passionibus bonificant. hinc autem duo est: prima facie uideatur sibi aduersari, quia si non refert in bono iustitia quomodo pars afficiatur, oportet iustitiam non principaliter, sed solum operationes respicere. Non apparet enim quomodo verificetur, quod iustitia sit secundario circa passionibus, cum restituens debitum satisfaciat iustitia, quocumque id animo faciat. Sed si diligētius doctrina authoris inspicatur, uidebuntur omnia consona & uera. In operatione namque ad alterum, puta emptione, restitutione &c. est duo considerare, primo bonitatem propriam: secundo communem. Communis bonitas est, quæ ad omnes actus uirtutum exigitur. Et consistit in illis quatuor generalibus conditionibus in sumatis per quatuor uirtutes cardinales, requisitis ad omnes uirtutes pietatis actus, ut ponitur in secundo Ethic. scilicet rectitudine, firmitate, & discretione. Propria autem bonitas est, quam ex propria ratione ut contra alios distinguuntur, fortitudo; & secundum propriam bonitatem actus iustitiae nihil refert quo quis animo actum faciat, dummodo commensuratum alteri faciat. Secundum uero omnem bonitatem ad actum iustitiae uirtutis requisitam refert quo quis animo restituat, emat, uadat &c. & sic iustitia, & uirtus saltem uirtus bonificatiua operationum est principaliter circa operationes, & secundario circa passionibus: quia est principaliter circa bonitatem operationum, secundario circa communem. Quomodo autem uirtutes circa passionibus sunt principaliter, se-

sunt passionibus, ut supra dictum est. Alio modo potest comparari operatio ad uirtutem moralem, sicut materia circa quæ est, & sic hoc oportet alias esse uirtutes morales circa operationes, & alias circa passionibus. cuius ratio est: quia bonum & malum in quibusdam operationibus attenditur secundum seipsas, qualitercumque, homo afficiatur ad eas, in quantum. s. bonum in eis & malum accipitur secundum rationem commensurationis ad alterum: & in talibus oportet quod sit aliqua uirtus directiua operatio nisi secundum seipsas, sicut sunt emptio & uenditio. & huiusmodi operationes in quibus attenditur ratio debiti, uel indebiti ad alterum: & per hoc iustitia & partes eius proprie sunt circa operationes sicut circa propriam materiam. In quibusdam uero operationibus bonum & malum attenditur solum secundum commensurationem ad operantem: & ideo oportet in his bonum & malum considerari, secundum quod homo bene, uel male afficitur circa huiusmodi. & propter hoc oportet quod uirtutes in talibus sunt principaliter circa interiores affectiones, quæ sunt animarum passionibus, sicut patet de temperantia, fortitudine, & aliis huiusmodi. Contingit autem quod in operationibus quæ sunt ad alterum, præmittatur bonum uirtutis per inordinatam animi passionem, & tunc in quantum corrumpitur commensuratio exterioris operationis, est corruptio iustitiae: in quantum autem corrumpitur commensuratio interiorum passionum, est corruptio alicuius alterius uirtutis: sicut cum per iram aliquis alium percutit, in ipsa percussione indebita corrumpitur iustitia: in immoderata uero ira corrumpitur mansuetudo, & idem patet in aliis. Et per hoc patet ratio ad obiecta. Nam prima ratio procedit de operatione, secundum quod est effectus uirtutis: alia uero rationes procedunt ex hoc, quod ad idem concurrunt operatio & passio: sed in quibusdam uirtutibus est principaliter circa operationem, in quibusdam circa passionem ratione prædicta. *

ARTICVLVS III.

Utrum circa operationes sit tantum una uirtus moralis.

AD TERTIUM sic proceditur. Videtur quod sit una tantum uirtus moralis circa operationes. Ratio est: quia omnia operatio- num exteriorum uel ad iustitiam

pertinere: sed iustitia est una uirtus. ergo una sola uirtus est circa operationes. ¶ 2. Præter. Operationes maxime differentes esse uidentur, quæ ordinantur ad bonum unius, & quæ ordinantur ad bonum multitudinis: sed ista diuersitas non diuersificat uirtutes morales. dicitur. Phil. in 5. * Eth. quod iustitia legalis, quæ ordinat actus hominum ad cõe bonum, non est aliud a uirtute, quæ ordinat actus hominum ad unum tantum, nisi secundum rationem. ergo diuersitas operationum non causat diuersitatem uirtutum moralium. ¶ 3. Præ. Si sunt diuersæ uirtutes morales circa diuersas operationes, oportet quod secundum diuersitatem operationum esset diuersitas uirtutum moralium: sed hoc patet esse falsum. nam ad iustitiam pertinet in diuersis generibus commutationum rectitudinem statuere, & etiam in distributionibus, ut patet in 5. * Eth. non ergo diuersæ uirtutes sunt diuersarum operationum.

SED CONTRA est, quod religio est alia uirtus a pietate, quarum tamen utraque est circa operationes quasdam.

RESPON. Dicendum, quod omnes uirtutes morales quæ sunt circa operationes, conueniunt in quadam generali ratione iustitiae, quæ attenditur secundum debitum ad alterum: distinguuntur autem secundum diuersas speciales rationes. cuius ratio est: quia in operationibus exterioribus ordo rationis instituitur, sicut dictum est, non secundum proportionem ad affectionem hominis, sed secundum ipsam conuenientiam rei in seipsa, secundum quam conuenientiam accipitur ratio debiti, ex quo constituitur ratio iustitiae. Ad iustitiam enim pertinere uidetur, ut quis debitum reddat: unde omnes huiusmodi uirtutes, quæ sunt circa operationes, habent aliquo modo rationem iustitiae. Sed debitum non est unius rationis in omnibus: aliter. n. debet aliquid æqualiter superiori, aliter minori, & aliter ex patre, uel promisso, uel ex beneficio suscepto: & secundum has diuersas rationes debiti sumuntur diuersæ uirtutes, puta, religio est per quam redditur debitum Deo: pietas est per quam redditur debitum parentibus, uel patriæ; gratia est per quam redditur debitum benefactoribus, & sic de aliis.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod iustitia proprie dicta, est una specialis uirtus, quæ attendit perfectam rationem debiti, quod secundum æquivalentiam potest restituere tamen & ampliatio notionis iustitiae secundum quæcumque debiti redditionem, & sic non est una specialis uirtus.

AD II. Dicendum, quod iustitia quæ intendit bonum commune, est alia uirtus a iustitia, quæ ordinat ad bonum priuatum alicuius: unde & ius commune distinguitur a iure priuato. Et Tullius ponit unam specialem uirtutem, pietatem, quæ ordinat ad bonum patriæ; sed iustitia ordinans hominem ad bonum commune est generalis per imperium; quia omnes actus uirtutum ordinat ad finem suum. sed ad bonum cõe. Virtus autem secundum quod a tali iustitia imperatur, etiam iustitia nomen accipit; & sic uirtus a iustitia legali non differt nisi ratione; sicut sola ratione differt uirtus operans secundum seipsam, & uirtus operans ad imperium alterius.

AD III. dicendum, quod in omnibus operationibus ad iustitiam specialem pertinentibus, est eadem ratio debiti; & ideo est eadem uirtus iustitiae. precipue quantum ad commutationes. forte enim distributiua est alterius speciei a commutatiua; sed de hoc infra quaeretur.

Prima Secundæ S. Tho. Q3 AR.

condario circa operationes clarum est. Temperantia enim, & liberalitas principaliter respiciunt affectum, & consequenter operationes ut ueniunt ab affectibus: propterea in huiusmodi maxime consideretur affectus, in illis autem opus ipsum.

ca. 1. circa si precip. 10. 5.

cap. 2. 10. 5.

art. preced.

D. 677.

li. 3. de inue- cione in 4. artic. fin. lib.

2. 2. q. 65. art. 1.

æqualiter aut liberalitas erit in concupiscibili, vt subest volu-
tati, aut e conuerso non secundum, vt patet: nec primum nisi fra-
ptione electionis participat, quod est cõe omnib. virtutib. ap-
petitus sensitiui. ergo. Præterea, Author in prima parte non so-
lum affirmat has esse in voluntate, sed negat eas esse in parte
sensitiua. vnde po-
nere vtrunque subie-
cti, contradicit illi.

Præterea, stante ista
solutione, pari rōne
potuisset poni forti-
tudo in voluntate,
& consequenter p-
prie in Deo: qm̄ ip-
sa respicit passionē
audaciz, & opera-
tionē, pura debellati-
onē hostiū & secū-
dum istā operationē
constat, q̄ p̄r attrib-
uit Deo. Et tñ au-
thor expresse negat
de fortitudine, quia
est circa passiones,
Dicendum est ergo, vt
mihī vī, quod au-
thor aliena opinio-
ne superius in pri-
ma parte, & in libro
cōtra Gentiles, ubi
ex proposito hæc nō
tractant, & sequens
alios in anteriorib.
scriptis antequam ad
summā speculā hu-
ius Summæ ascen-
derit, illa dixit. Nūc
verō secundū prop-
riam sententiā de-
terminat si: quod in
Secunda secūda, in
qua et aliterius p-
spexit, cōstat hæc
determinationē. &
ratio est, vt ibi dī,
quia iste virtutes nō
respiciunt operati-
ones secundum se, vt
respicit iustitia, &
partes eius, sed vt ali-
qualiter se habent
ad passiones amo-
ris, s. pecuniz, &
spei in illa. Et pro-
pterea nec iste vir-
tutes sunt in Deo, ni-
si metaphoricè, aut
secundum aliquid.
Et eodē modo di-
cendum est de veri-
tate, quam in primo
contra Gen. nume-
rat inter virtutes cir-
ca actiōnes, & non
passiones. omnes e-
nim hic dicuntur cir-
ca passiones.

¶ In eodem s. art. nota Nouit̄ duo in litera. Primū est, quod
cum ibi dicit̄, q̄ vnum obiectū passionis apprehenditur sen-
su, vel imaginatione, vel etiam ratione: non est sermo de ali-
qua re obiecta, una secundum numerum, aut speciem, sed de
vniuersitate obiecti passionis vt obiectum est illius. verbi gratia,
de amabili, de concupiscibili, de delectabili &c. quorū quod-
libet vnum specie obiectum passionis multa rerum genera est
comprehendens.

¶ Secundū est, quod cū in litera concluditur, quod virtutes
morales distinguuntur vel scdm̄ diuersas materias, vel diuersas
passiones, vel diuersa obiecta, tres modos enumerat non
subordinatos, sed disparatos, coincidentes tamen quandoque.
Diuersitas nōq; materiz abiq; diuersitate passionis & obie-
cti, faciens diuersitatem virtutum inuenitur in magnificentia
& magnanimitate, quarū vtraq; est circa spem, vtraque circa

Arduum: sed in diuersa materia, pecunia, & honore. Et idē ap-
paret in liberalitate & philotimia. Diuersitas vero passionis
abiq; diuersitate materiz & obiecti, faciens diuersas virtutes,
inuenitur in fortitudine & mansuetudine, quarū vtraq; circa
tale malū, & vtraq; circa arduū scdm̄ diuersam passionē, ti-
morē, atq; audaciā,
& iram versatur. Di-
uersitas demū obie-
cti abiq; diuersitate
materiz & passionis
diuersitate virtutum
faciens, inuenitur in
virtute, amicitia, &
eustrapeia, seu urba-
nitate. oēs enim cir-
ca dicta & facta hu-
mana, & delectatio-
nē, seu amorē fm̄ di-
stincta sunt obiecta,
scilicet manifestatio-
nem, affabilitatem,
& delectationē. Co-
incidentia autē ma-
nifesta est in temper-
antia & forti tudine,
quarum materia, &
passio, & obiectum
diuersificantur.

B non sint uehementes, non pre-
stant aliquā difficultatē rōni: &
ideo circa eas non ponit aliqua
virtus, quæ est circa difficile,
sicut & ars, vt dī in 2.º Ethic. Bo-
num aut nō sensu, sed interiori
virtute apprehensum, ad ipsum
hominē pertinēs fm̄ seipsum,
est sicut pecunia, & honor,
quorū pecunia ordinabilis est
de se ad bonū corporis, honor
aut consistit in apprehensione
anime. Et hæc quidē bona consi-
derari possunt uel absolute,
secundū quod pertinent ad cō-
cupiscibile: uel cum arduitate
quadam, secundū quod pertine-
nt ad irascibile. Quæ quidē
distinctio non habet locū in bo-
nis, q̄ delectant tactū, q̄ hm̄oi
sunt quædā infima, & cōpetūt
hominī, scdm̄ quod cōuenit
cum brutis. Circa bonū igitur
pecuniz absolute sumptū, scdm̄
quod est obiectū cōcupiscētiæ,
uel delectationis, aut amoris,
est liberalitas. Circa bonū autē
huiusmodi cum arduitate sum-
ptū, secundū quod est obiectū
spei, est magnificentia. Circa bo-
num uerō quod est honor, si
quidem sit absolute sumptum,
secundū quod est obiectū amo-
ris, sic est quædam uirtus q̄ uo-
catur philotimia, i. amor hono-
ris. Si uerō cum arduitate consi-
deretur, secundū quod est obie-
ctū spei, sic est magnanimitas.
Vnde liberalitas & philotimia
videntur esse in concupiscibili:
magnificentia uerō & magna-

C secundū quod pertinent ad cō-
cupiscibile: uel cum arduitate
quadam, secundū quod pertine-
nt ad irascibile. Quæ quidē
distinctio non habet locū in bo-
nis, q̄ delectant tactū, q̄ hm̄oi
sunt quædā infima, & cōpetūt
hominī, scdm̄ quod cōuenit
cum brutis. Circa bonū igitur
pecuniz absolute sumptū, scdm̄
quod est obiectū cōcupiscētiæ,
uel delectationis, aut amoris,
est liberalitas. Circa bonū autē
huiusmodi cum arduitate sum-
ptū, secundū quod est obiectū
spei, est magnificentia. Circa bo-
num uerō quod est honor, si
quidem sit absolute sumptum,
secundū quod est obiectū amo-
ris, sic est quædam uirtus q̄ uo-
catur philotimia, i. amor hono-
ris. Si uerō cum arduitate consi-
deretur, secundū quod est obie-
ctū spei, sic est magnanimitas.
Vnde liberalitas & philotimia
videntur esse in concupiscibili:
magnificentia uerō & magna-

D num uerō quod est honor, si
quidem sit absolute sumptum,
secundū quod est obiectū amo-
ris, sic est quædam uirtus q̄ uo-
catur philotimia, i. amor hono-
ris. Si uerō cum arduitate consi-
deretur, secundū quod est obie-
ctū spei, sic est magnanimitas.
Vnde liberalitas & philotimia
videntur esse in concupiscibili:
magnificentia uerō & magna-

E ad Aristotelem, qui, vt patet in secundo Ethic. duodecim me-
dietates ponit, sed decem virtutes & duas passiones, & vltra
has iustitiam, & virtutes rationales: tum quia iustitia non est
circa passiones, sed operationes, vt patet s. Ethic. & hic in ar-
ticulo tertio. Et scito Nouit̄, quod author cum nota illatio-
nis concludens numerum virtutum moralium, dicendo, Sic
igitur patet, quod secundum Arist. &c. non inferretur ex hoc arti-
culo solo, sed iuncto præcedenti, in quo fortitudinem & mā-
suetudinem distinxit ex tertio & quarto Ethico. & propterea
enumerando virtutes, has connumerat, licet earum in hoc
articulo non meminerit.

¶ In rñtionib. ad argumenta eiusdē articuli, diligētius notato
primā, tertīā & vltimā. Primam quidē, quia ex ea habes dīā
inter vnicā operationē, & vnicam passionem in diuersifican-
do virtutem, ex hoc quod passio repugnat rationi, opera-
tio. Q. 4. tit.

ca. 3. ad fin.
to. 5.

ca. 3. ad fin.
to. 5.

ca. 3. ad fin.
to. 5.

ca. 3. ad fin.
to. 5.

ca. 3. ad fin.
to. 5.